

TÜRK VE ARAP YAKINLAŞMASININ STRATEJİK ÖNEMİ¹

Prof. Dr. Mahmut BOZAN*

Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bölümü

mbozan@bartin.edu.tr,

ORCID: 0000-0002-5396-7021

Öz

Fizikteki merkez ve merkezkaç kuvvetlerinin kütleyle etkilerinin benzerini uluslararası ilişkilerde merkezî güçler arasında savrulan devlet ve devletçikler şeklinde görmek mümkündür. Merkezî güç zayıfladıkça merkezkaç kuvvetlerin çekim alanı tehdidi başlamakta ve bu alana giren ülke ve devletler kaos ve kargaşadan kurtulamamaktadır. Siyasi tarih içinde bu konuyla ilgili hacimli bölümler bulmak mümkündür. Mesela Selçuklu Devleti'nin Moğol âfeti sonrasındaki durumu tarihe “tavaif-i müluk” olarak geçen bir kargaşa döneminin adı olup, ancak Osmanlı Devleti gibi güçlü bir merkezî kuvvetin tarih sahnesine çıkması ile bertaraf edilebilmiştir. Küresel bir siyasî güç olan Osmanlı Devleti'nin Birinci Cihan Harbi ile tarih sahnesinden silinmesi de farklı bir tavaif-i müluk tablosunu ortaya çıkarmıştır. İslâm Dünyası'nın bu merkezî gücü geriye çekilince Batılı güçlerin çekim alanına giren İslâm ülkeleri bir müddet sonra sureten bağımsızlıklarını kazanmış olsalar da gerçekte Batılı güçlerin kontrolü altından çıkamamışlardır. Batılı güçler tarafından kaynakları insafsızca sömürülen bu ülkelerin merkezî bir güç teşkil ederek kendi çekim alanlarından kaçmaması için de düşmanlıklar ve ihtilaf noktaları icat edilmiştir. Bu çalışmada ABD menşeli Büyük Ortadoğu Projesi'nin alacağı şekil ile Türk-Arap yakınlaşmasının “Ortadoğu sorunu” olarak adlandırılan meseleyi çözme gücü ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk-Arap Yakınlaşması, Arap Baharı, Büyük Ortadoğu Projesi.

THE STRATEGIC IMPORTANCE OF THE TURKISH AND ARAB RAPPROCHEMENT

Abstract

It is possible observe the effects of central and centrifugal forces to the mass as in physics in the international relations among the states which are shuttling between central powers. As the power of central force diminishes, the treat arises from centrifugal forces and the states and countries, which enter into this zone, stuck into chaos and scramble. It is possible to find that the large of the political history reserved for this subject in political history. For instance, Seljuk Empire's Mongolian defeat put its stamp on history with the name of the era of riots “tavaif-i müluk” and this era could only be eliminated with the emergence of the Ottoman Empire as a powerful central force. The disappearance of the

¹ Bu makale İnönü Üniversitesinde 19-21 Nisan 2012 tarihinde yapılan Turgut Özal Uluslar Arası Ekonomi ve Siyaset Kongresinde sunulan sözlü bildirin gözden geçirilerek yeniden yazılmış halidir.

Ottoman Empire from stage of history in the aftermath of the First World War led another picture of “tavaif-i müluk”. As the central force of the Islamic World moved back, although in the course of the time, Islamic countries gained their independence, in fact they remained under the control of the Western centrifugal forces. While Western forces exploit the resources of these states unjustly, in order to prevent the emergence of these forces as a central force, they also invent points of conflicts and hostilities. In this study, the transformation of the Greater Middle Eastern Project of the U.S.E and the solving capacity of the Turkish- Arab rapprochement of the “Eastern question” will be handled.

Key Words: Turkish- Arab Rapprochement, Arab Spring, Greater Middle Eastern Project.

Giriş

İki binli yıllar, her ne kadar soğuk savaş döneminden kalan kurumlar tasfiye edilmiş olmasa bile başta Türkiye olmak üzere İslâm dünyasında yeni umutlar doğurdu. Bu umutlar gerçekçi bazı sebeplere dayanmaktadır. Bunların başında Batı'nın emperyal güç olmasını sağlayan ileri teknoloji tekelinin küreselleşme ile birlikte kırılmaya başlaması gelmektedir. İkinci önemli sebep, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte İslâm dünyasındaki otoriter rejimlerin dayanma gücünün tükenerek yerini halkların iradesine terk etmesi ile ortaya çıkan demokratikleşme hareketleridir. Üçüncü sebep, Batı medeniyetinin sürekli nazara verilen parlak ambalajı altındaki çirkinliklerin daha fazla görünür olmaya başlaması; özellikle faşizm ve Marksizm'in tasfiyesinden sonra kapitalizmin yol açtığı gelir dağılımındaki derin uçurumun daha bir fark edilir olmasının dünyada uyandırdığı öfke ile birlikte başlayan yeni arayışlardır. Dördüncü sebep, dünyadaki fosil enerji kaynaklarının yaklaşık üçte ikisini elinde tutan İslâm ülkelerinin başta ABD olmak üzere emperyalist güçler tarafından baskı altına alınarak kaynaklarının zorla talan edilmesi karşısındaki çaresizliği aşmak için duyulan güç birliği ihtiyacıdır. İslâm dünyasındaki bu parçalanmışlık bir yandan Müslümanları zengin kaynakların fakir bekçileri konumuna iterken diğer yandan da küresel güçlerin bu parçalanmışlığı sürekli kılmak için geliştirdikleri stratejilerle başa çıkmaya zorlamaktadır.

Tüm bu sebepler, tarihi Osmanlı Barışını hâfızalarda tazelemekte ve sun'i olarak ayrıştırılan ve aralarına ihtilaf verilen İslâm dünyasını, tarihi tekrar okumaya yöneltmektedir. Bu yönelimin sağlayacağı en büyük avantaj, Türk-Arap yakınlaşması ve ittifakının dünya siyasetinde tekrar İslâm dünyasının temsili ve ağırlığını koyması şeklinde tezahür edecektir.

1. Osmanlı Barışı

Tarihleri boyunca Türkler, Müslümanların diğer din mensuplarıyla bir arada yaşadığı devletler kurmuşlardır. Bunlar arasında en dikkat çekici olanı da Osmanlı Devleti'dir. Osmanlı hukuki ve idari sistemi Müslüman olmayan milletlerin kendi bünyesi altında dini ve kültürel özelliklerini koruyarak barış içinde yaşamalarına imkân vermiştir. Diğer yandan İslâm âleminin

temsilcisi olarak da Osmanlı Devleti, Batı dünyasıyla yüzyıllar boyunca ilişkilerini sürdürmüştür (İhsanoğlu, 1995; 391).

Osmanlı Barışı 15. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Osmanlı hâkimiyeti altında Balkanlarda yaşanan barış dönemine verilen isimdir. İstanbul'un fethi ile Osmanlı Barışı'nın temelleri atılmıştır. Osmanlı'nın bu karışık etnik ve dini yapıya sahip bölgede kurabildiği bu barışının temelinde, derebeylik döneminde Ortodoks halkların memnuniyetsizliğinden sonra Osmanlı'nın getirdiği tımar sisteminin bölge halkı tarafından memnunlukla karşılanması, ayrıca Ortodoks kitlenin derebeyliği Katolik bir unsur olarak görmesinden dolayı Osmanlı'nın bir çeşit kurtarıcı olarak algılanması, bunlara ek olarak Osmanlı'yı temsilen bölgeye yerleşen ilk Türk unsurların, Bektaşiliği benimsemiş, dini ve etnik ayrılıklara müsamaha gösterebilen kitlelerden oluşması oldukça etkilidir.

Fâtih Sultan Mehmed Han'ın İstanbul'u fethi ile dünya siyasetine ağırlığını koyan Osmanlı Devleti aynı zamanda Osmanlı Barışı olarak ifade edilen uzunca bir dönemi de başlatmış oluyordu. Osmanlı Barışı, Devlet-i Âliye içindeki milletlerin din, dil, kültür ve geleneklerini koruyan bir özelliğe sahipti. İngilizlerin Hindistan'da, Fransızların Afrika'da yaptığı gibi yerel kültürleri yok eden koloni imparatorluklarının aksine Osmanlı Devleti yerel kültürleri ve küçük halkları bile dil, din ve bütün kültürel değerleri ile koruyarak yaşatmayı başarmıştır (Ortaylı, 2016: 23).

2. Osmanlı Devleti'nde Ayrışmanın Tarihi Arka Plânı

Osmanlı Devleti'nin milletlere bakışı dini aidiyetleri üzerinden, Müslim ve gayri Müslim şeklinde olmuştur. Bunun sebebi İslâm'da kavmiyetçiliğe ve özellikle de ırk üstünlüğüne keskin ve açık bir tavır konulmasından ileri geliyordu. Hz. Peygamber veda hutbesinde ırk üstünlüğünü açık bir şekilde yasaklamıştı. Bu sebeple İslâm dünyasında ırkçılığa dayalı çatışma ve boğuşmalar yoktu. Selefleri olan İslâm devletlerinde olduğu gibi Osmanlı devletinde de millet nizamı esas idi. Millet kavramı din ve mezhep aidiyetlerini ifade için kullanılıyordu.

Etnik köken ve lisan aidiyeti ile ortaya çıkan ulusçuluk ise son zamanlara ait Batı menşeli bir kavram yüklemesidir. Kökü hayli eskilere giden ve Avrupa'da yaygın bir anlayış olan "üstün ırkın faikiyeti ve diğer ırkların değersizliği iddiası tek mil kültür ve medeniyetleri beyaz Aryanîlere nispet etmekte ve beynelmilel münasebetleri de ona göre şekillendirme siyasetine yol açmaktadır (Togan, 1981: xix). Nitekim millet kavramını ırkî aidiyet olarak kabul eden Batı'da, etnisite üzerinden ulus devlet yapılanması esas alınmıştır. Bu sebeple millet

sistemi Batı Avrupa tipi milliyetçiliğe temel olamaz. Zira Batı tipi milliyetçilik Osmanlı millet nizamı ile çatışarak ve onun silinmesiyle vücut bulabilmiştir (Ortaylı, 2016: 31-35). İslâm dünyasında başlayan duraklama ve gerileme hareketlerine mukabil Batı’da sanayi inkılabı ile yeni bir sayfa açılmış ve orada çıkan ulusçu akımların etkileri İslâm ülkelerinde hissedilmeye başlanmıştır. Bu akımların en yıkıcısı Fransız İhtilali ile kendini gösteren menfi milliyetçilik ve daha sonra keskinleşen ırkçılıktır. Osmanlı Devletinde ırka dayalı milliyetçilik akımından ilk etkilenen unsurlar ise Avrupa ile yakın temas içinde olan Yunanlılar başta olmak üzere sair gayrı Müslimler olmuştur.

Dünyada sömürge yarışına giren Avrupalı devletler ve Rusya, milliyetleri tahrik ve himaye gibi politikalarla Devlet-i Âliye’yi zayıflatmaya başlamışlardır. Osmanlı devletinin çok milletli ve çok dinli yapısı üzerindeki tahrik ve himaye politikaları Tanzimat ve Islahat Fermanları ile belgelere bağlanmış, buna karşı Osmanlı Devleti de Osmanlıcılık politikaları ile yapıyı muhafazaya çalışmıştır (Bozkurt, 1998: 12).

Osmanlıcılık fikrine karşı özellikle bugünden bakarak geçmişe yönelik tenkitler yapılmasına mukabil dönemin şartlarına göre 19. Yüzyıl için Osmanlılık ve Osmanlı vatan şuurunun tek tutarlı ve kurtarıcı yol olduğu görüşünde olanlar da vardır (Ortaylı, 2016: 27). Osmanlıcılık fikrinin gayrimüslim unsurların ayrılmasını engelleyecek bir câzibeye sahip olmadığının görülmesi üzerine Devlet-i Âliye’deki farklı etnisiteden Müslüman milletlerle beraberliği sağlayacak İslâmî kimlik öne çıkarılmış ve İslâm Birliği etrafında toplanma ve bu yolla Osmanlı Devleti’ni ayakta tutma cihetine gidilmiştir. Fakat milliyetçilik dalgasının hızı bazı yerlerde bu bentleri de aşabilmiştir. Ülkenin içinde bulunduğu siyasi, iktisadi ve askeri şartlar ile Osmanlı’yı paylaşmaya karar veren emperyalist güçlerin politikaları, yorgun düşen Devlet-i Aliye’de düşmanın silahına sarılmak demek olan Türkçülük akımının doğmasına sebep olmuştur.

2.1. Türk-Arap Ayrışması

İslâm Dünyasının tarih sahnesine çıkması ve etkileri çok kapsamlı bir medeniyet inşa etmelerinde iki önemli unsurdan birisi Araplar, diğeri ise Türkler olmuştur. Araplar Emevi ve Abbasi devletleri ile İslâm’ı kökleştirirken, Türkler de Selçuklu ve Osmanlı Devletleri ile bunu kalıcı ve cihanşümül yapmışlardır. Fakat Fransız ihtilâli ile yayılan milliyetçilik akımları başta İngilizler olmak üzere Batılı devletlerin de kışkırtmasıyla Yunan, Bulgar, Sırp, Hırvat gibi gayrimüslim unsurlardan sonra sıranın Müslüman unsurlara gelmesini geciktirmemiştir. Arap milliyetçileri batı sömürgeciliğini kendileri üstünde geciktiren Osmanlı Devleti’ni maalesef

emperyal, sömürgeci ve kendilerini kimliksizleştiren bir unsur olarak görme eğilimine girmişlerdir.

Özellikle İngiliz sömürgeciliğinden zahiren kurtulan ve parçalı bir şekilde yapılandırılan Arap devletlerindeki siyasi akımlar Arap milliyetçiliği üzerinde temellenmeye başlamıştır. Baasçı² rejimlerde Arap ülkelerinin geri kalmışlığından Osmanlı ve Türkler mes'ul tutulurken, Türkiye'de de milliyetçi akımların hâkimiyeti altında reddi miras ile Osmanlı'dan uzaklaşmaya çalışan devlet ricali Arapları ihanetle suçlamaya başlamıştır (Altunışık, 2010; 8). Milliyetçi ve ırkçı bakış açısı Osmanlı bakiyesi milletleri birbirinden hızla uzaklaştırırken Türkiye'de Osmanlı ve Selçuklu mirasını atlayarak İslâm öncesi dönemde kendine kök ve tarih arayışları hızlanmış, benzer şekilde Araplarda da Abbasi ve Emevi dönemi öne çıkarılarak yine Türklerin varlığı görmezden gelinmek istenmiş, bazen de çok haksız bir şekilde suçlanmıştır (Davutoğlu, 2002; 407).

Cumhuriyet Türkiye'si Fransız idari ve siyasi yapısı ile müesseseleri üzerinden yapılanmakla iktifa etmemiş, yapılan inkılaplarla hukuk sisteminden alfabesine, giyim kuşamından ölçü ve tartısına hatta tatilinden selamlaşmasına kadar her şeyiyle Batılı bir kimliğe bürünmeye çalışmıştır. Hilâfetin ilgası ile de İslâm dünyası ile olan bağlar kökünden koparılmıştır. Batı tipi bir ulus devlet modelinde yapılanan Türkiye sadece yüzünü Avrupa'ya dönmekle kalmamış, İslâm dünyası ve özellikle de Araplarla münasebetlerini en alt seviyeye indirmiştir. Batıcı politikalar ve Batılı kurumlarla bütünleşme çabaları Türk dış politikasının en temel unsuru olmuştur (Erol ve Ozan,2011; 36).

Arap dünyasında da Türkleri suçlayıcı politikaların üzerinden başka bir şekilde yine Batı ile ilişkiler geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu haliyle hem Türkler hem de Araplar birbirlerini itham ederken ilişki ve münasebetlerini gerçek hasımları olan Batı ile geliştirerek bir defa daha tuzağa düşmüşlerdir. Türk dünyasındaki aidiyet duygusunu Bolşevik devrimi ile Rusya'ya kaptıran Türkiye, Araplarla olan ortak din ve tarih birlikteliğinden uzaklaşmak suretiyle de onları sömürgeci Batıya terk etmiştir (Yağbasan ve Günek, 2010; 4).

² Baas Partisi 1943 yılında Suriye'nin başşehri Şam'da Mişel Eflak ve Selâhaddin al-Biţar tarafından kurulmuş, 1947'te Mişel Eflak'ın Arap Diriliş Partisi ile Ekrem Havrani'nin Arap Sosyalist Partisi'nin birleşmeleriyle Arap Sosyalist Diriliş Partisi adını almıştır. Baasçılık; tek bir Arap milleti olduğu, bunun önce Osmanlılar, daha sonra Avrupa ve Amerikan emperyalizmi ve Siyonizm tarafından suni biçimde bölündüğü varsayımına dayanan Marksist ideolojiye sahip panarap milliyetçiliğinin bir çeşididir. Baasçılık Irak'a ilk defa 1951'de gelmiş ve Baasçılar, hiç kitle desteği elde edememelerine rağmen organizasyonda ustalık, şiddet ve ordudaki kilit subaylarla ittifak metotlarını kullanarak zaman içinde iktidarı ele geçirmeyi başarmışlardır. Suriye'de Hafız Esed, Irak'ta Saddam Hüseyin ölünceye kadar Baas partisinin başında kalmışlardır. Bkz: İnce, E. (2017). Suriye'de Baas Rejiminin Kuruluşu Ve Türkiye, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, s. 261-280.

2.2. İsrail'in Kurulması

İsrail'in kuruluşu, 2. Dünya Harbi sonrasında ortaya çıkmaya başlayan kutuplaşmalarda galiplerin avantajlı olduğu bir ortamda gerçekleşmiştir. Bu savaşta tarafsız kalarak yalnızlaşan Türkiye, kuzey komşusu Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) tarafından tehdit edilince yeni ittifaklar geliştirme ihtiyacı hissetmiştir. 1947'de Truman Doktrinin ilanı ve Soğuk Savaş'ın başlamasıyla Türkiye dış politikada SSCB'ye karşı Batı'nın yanında yer almıştır. Rus tehdidini dengelemek için Batı'yla yakınlaşan Türkiye, adeta bir samimiyet testinden geçiyormuş hissiyle Batıyla olan ilişkilerini zayıflatmamak adına 1949'da İsrail'i tanıyan ilk Müslüman ülke olmuştur. Zaten mesafeli durduğu Arap ülkeleriyle ilişkileri çok daha kötü bir duruma gelmiştir. Tek parti iktidarı dönemindeki İsrail'i tanıma aculluğu sabık Osmanlı'nın Filistin siyasetine taban tabana zıt olmakla birlikte, dönemin devlet ricali tarafından Rus tehdidine karşı Batı güvenlik yapılanmasına dâhil olma, NATO'ya girme ve ABD'den mali kredi desteği sağlamada kolaylık gibi sebepler dikkate alınarak yapılmış olmalıdır (Özcan, 2005; 16).

İsrail'in Arap âlemi içine adeta bir hançer gibi sokulması sadece Türk-Arap ilişkilerini tahrip etmekle kalmamış, etkileri günümüze kadar gelen ve daha uzunca bir süre de devam edeceğe benzeyen uluslararası bir krizin de başlangıcı olmuştur. Artık özelde Arap âlemine, genelde ise İslâm âlemine yapılan operasyonların üssüne dönüştürülen İsrail, mağduriyet kozunu da abartılı bir şekilde kullanarak çevresi için kontrol edilemez bir güç haline gelmiştir. İsrail'in Mescid-i Aksa'yı yakma teşebbüsü konunun sadece Arap-İsrail ihtilafı olmadığını, bilakis İsrail'in tüm İslâm dünyası için bir tehdit unsuru olmaya başladığını ortaya koymuş, bunun üzerine İslam Konferansı³ toplanarak meseleyi ilk defa İslâm dünyasının ortak politika arayışlarına açmıştır (Dursun, 2001: 49-53). Bundan sonra Türkiye'nin İsrail politikasında değişim yaşanmaya başlamış, İsrail'in işgal ettiği Filistin topraklarından çıkması Türk dış politikasında temel bir kabul haline gelmiştir. Buna paralel olarak da Türkiye İsrail ile diplomatik münasebetlerini asgari seviyeye çekmiştir. Ancak Mısır'ın İsrail ile barış anlaşması imzalamasından sonra Türkiye de İsrail ile olan münasebetlerini normaleştirmiştir. (Akgönenç, 1996; 20). Daha sonraki yıllarda Türk-ABD ilişkilerinde Rum ve Ermeni lobilerine karşı Yahudi lobisinin desteğini sağlama arzusu Türk-İsrail ilişkilerini geliştirici bir unsur olmuş, bu

³ İslam Konferansı Teşkilatı, Müslümanların üçüncü mukaddes mâbedi olan ve İsrail'in işgali altındaki Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksa'nın, 21 Ağustos 1969 tarihinde bir Yahudi tarafından kundaklanması sonrasında İslâm dünyasında uyanan tepkiler üzerine, 22-25 Eylül 1969 tarihlerinde Rabat'ta ilk kez düzenlenen İslam Zirve Konferansı'nda alınan bir kararla kurulmuştur. Teşkilatın ismi 2011 yılında Astana'da düzenlenen 38. Dışişleri Bakanları Konseyi Toplantısı'nda İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) olarak değiştirilmiştir (https://www.oic-oci.org/upload/documents/charter/en/oic_charter_2018_en.pdf).

zaaf noktasını İsrail özellikle kendi lehine kullanmaya çalışmıştır. Ancak İsrail'in Gazze'ye yardım götüren "Mavi Marmara"⁴ gemisine uluslararası sulara yaptığı saldırı ilişkileri kırılma noktasına getirmiş, ondan sonra da İsrail'in bölge siyasetinde Türkiye'yi bir tehdit olarak algılaması sebebiyle ilişkiler en düşük seviyede tutulmaya devam edilmiştir.

3. Soğuk Savaş Sonrası Dönem

Soğuk savaşın sona ermesi ve SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Batının güvenlik endişesi büyük oranda giderilmiş ve bu açıdan zaruri gördüğü Türkiye faktörü eski önemini kaybetmiştir. Dağılan SSCB'den ortaya çıkan ülkeler hızlı bir şekilde Avrupa Birliği'ne (AB) üye yapılırken Türkiye'ye adeta "Kaf dağının ardı" gösterilmiştir. Belli ki güvenlik söz konusu olduğunda hatırlanan Türkiye, ekonomi ve diğer hususlar gündeme geldiğinde üzeri kolayca çizilebilmektedir. Batının bu çıkarıcı ve saygısız tahkir politikasına karşılık yöneldiği ABD ve onun ileri karakolu İsrail'de bile bu durumu kendi menfaatlerini azamileştirmenin bir aracı olarak kullanma eğilimi doğurmuş ve Körfez'e yapılan ikinci müdahale arifesinde Türkiye ciddi bir şekilde açmaza girmiştir.

ABD'nin Irak'a müdahale öncesi Türkiye'den yaptığı taleplerin TBMM'ce reddedilmesi Türk dış politikasında yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu yeni politika Türk-Arap ilişkilerindeki bizim aleyhimize, Batı dünyasının lehine olan gidişatı tersine çevirmiştir. 2009 Dünya Ekonomik Forumu'nda Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres ile girdiği tartışmada Filistin halkını savunması da Türkiye'nin Arap dünyasında artan yumuşak gücü şeklinde dillendirilen dış politik açılımının Arap dünyasında bir karşılık bulunduğunu göstermiştir (Yağbasan ve Günek, 2010; 18).

Soğuk savaş sonrası SSCB'nin dağılmasıyla rakipsiz kalan ABD, tek kutuplu dünya rahatlığı içerisinde bir "Yeni Dünya Düzeni" kurgusu ortaya koymaya çalışmış bunun için de yeni bir tehdit algısı oluşturma yoluna gitmiştir. Mahiyeti henüz aydınlatılmamış olan 11 Eylül 2001'de New York'taki ikiz kulelere yapılan saldırı da ABD'nin küresel politikaları için uygun bir araç olmuştur (Özer, 2007; 18).

⁴ Altı uluslararası insani yardım örgütü koalisyonu tarafından organize edilen, "Rotamız Filistin Yükümüz İnsanî Yardım" sloganı ile yola çıkan ve sekiz gemiden oluşan yardım konvoyu, 31 Mayıs 2010 tarihinde, kıyıya 72 deniz mili mesafede uluslararası sulara seyr ü sefer halinde iken İsrail silahlı kuvvetlerinin saldırısına uğramış, bu saldırıda dokuz Türk vatandaşı öldürülmüş ve birçok kişi de yaralanmıştır. Bu saldırı Türkiye'nin İsrail ile olan ilişkilerini kopma noktasına getirmiştir. Bkz: Aksar, Y. (2012). BM Palmer (Mavi Marmara) Raporu ve Uluslararası Hukuk", Uluslararası İlişkiler, Cilt 9, Sayı 33, s. 23-40.

3.1. Batının Yeni Tehdit Algısı

Batı kavramı siyaset literatüründe Avrupa ve Kuzey Amerika'yı ifade etmede kullanıldığı gibi, Batı medeniyeti ile eşanlamlı olarak da kullanılmıştır. İkinci Dünya Harbinden sonra ortaya çıkan kutuplaşmada Komünist Bloka karşı Batı Bloku veya yaygın bir kullanımla sadece Batı ifadesi de kullanılmıştır. Güvenlik temelli bu kutuplaşmada Komünist Blok Varşova Paktı ile bir cephe oluştururken buna karşı Batı Bloku da NATO şemsiyesi altında birleşmiştir. Batı için SSCB ana tehdit unsuru olarak kabul edilmiş ve bir savunma paktı olan NATO Batılı ülkelerin güvenliğini sağlamada önemli bir rol oynamıştır. Bu sebeple Batılı ülkelerin tehdit algısı NATO üzerinden analiz edilmekte, ona göre stratejiler geliştirilmekte ve uygulanmaktadır.

SSCB ve Doğu Bloğuna karşı kurulan NATO, SSCB'nin 1991'de dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle varlık sebebinin ortadan kalktığı gerekçesi ile tartışma konusu olmuş, 11 Eylül 2001'de New York'taki ikiz kulelere yapılan saldırıları müteakip uluslararası terörle mücadeleyi kendisine ana hedef olarak belirlemiştir. NATO'nun yeni stratejisi üzerinde yapılan tartışmalar yeni tehdit algılamaları ile başka bir mecraya taşınmıştır. NATO'nun devamına ve genişlemesine ihtiyaç olduğu konusunda ileri sürülen en önemli görüş tehdidin ortadan kalkmadığı, fakat yer değiştirdiği iddiasıdır.

NATO'ya biçilen yeni görevlerin resmen ifade edilmemekle birlikte tartışmalı yanları bulunmaktadır. NATO çevrelerince ortaya atılan iddialara göre (Asmus vd. 1996; 25-27) kriz yayı yer değiştirmiştir. “Soğuk savaş sırasında çatışmalar iki Almanya arasındaki hudutlar etrafında odaklanırken yeni stratejik sorunlar iki kriz yayı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu yayların ilki Kuzey Avrupa, Almanya-Rusya arasından Balkanlara inmekte ve oradan da Akdeniz'e uzanmaktadır. Bu yayın ikinci ucu ise Kuzey Afrika'dan başlayıp Mısır üzerinden Orta Doğuya, Akdeniz üzerinden Güneybatı Asya'ya uzanmaktadır.” Batıda kendine ciddi taraftar bulan ve akademik çevrelerce de sürekli işlenen bu iddiadaki her iki yay da İslâm dünyasının sınırları ile batıyı ayırmaktadır. Bu analizcilere göre; “Güney bölgesi uzun vadeli stratejik sorunların henüz yeni başladığı yerlerdir. Akdeniz, Cebelitarık'tan Karadeniz'e kadar uzanan bir bölge olarak tanımlanırsa bu bölge potansiyel ve gerçek krizlerin olduğu bölgedir.”

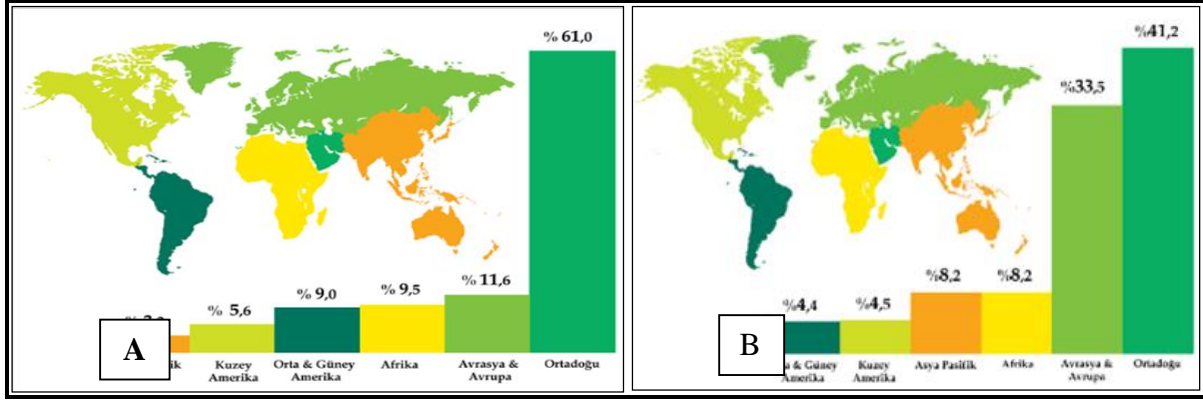
Avrupa'nın enerji bağımlılığının boyutları hesaplanarak Kuzey Afrika petrol ve doğal gazı ile Ortadoğu, Kafkas ve Orta Asya doğal gaz ve petrolünün Batıyı bağımlı hale getireceği, hatta büyük ölçüde getirdiği, özellikle Asya petrolünün geçiş güzergâhının Anadolu olduğu, nükleer güce ulaşan Müslümanların Kuzey Afrika veya Orta Doğunun bir yerinden Avrupa'yı

rahatlıkla vurabileceği ifade edilerek ittifakın baş edeceği en büyük güçlüğü İslâm ve milliyetçilik olacağı belirtilmektedir. Yorumcular Cezayir, Mısır ve Türkiye'nin bu açıdan potansiyel tehlikeler olduğu ve batı savunmasında mutlaka dikkate alınması gereği üzerinde durmaktadırlar (Asmus vd. 1996, s. 25-27).

3.2. Yeni Dünya Düzeni ve Büyük Ortadoğu Projesi

Ortadoğu kavramı İngilizlerin güçlü dönemlerindeki coğrafi algı ile zımni olarak İslâmî kimliği tanımlamanın dışı vuruşu olduğu gibi, “Büyük Ortadoğu” ifadesi de Atlantik'in öte yakasından İslâm Dünyasına bakan yeni sömürgeci güç ABD'nin coğrafi tanımlamasını yansıtmaktadır. Her iki tanımlamada da hegemonik iştihaların kabarması fark ediliyor. Proje, azami kârı ABD'ye aktaracak siyasî, iktisadî ve askerî unsurların jeostratejik bir tasarımından ibaret gibi gözükmemektedir. Yeni Dünya düzeninde ilk başlık şüphesiz ki ABD menfaatlerine uygun olarak İslâm Dünyasının yeniden düzenlenmesidir. Soğuk savaşın sona ermesinden bu yana İslâm dünyasına yönelik ABD politikası dört konu üzerinde odaklanmıştır. Bölgeden düzenli olarak enerji akışının sağlanması, İsrail'in güvenliği, kitle imha silahlarının yaygınlaşmasının önlenmesi ve terörizme karşı savaş. Genellikle söylenmeyen beşinci bir tercih de dünya siyasetinde rakip herhangi bir hegemon gücün yükselişini engellemektir (Fuller, 2005, s.260).

ABD enerji kaynaklarını kontrol altında tutmak istemektedir. Çünkü Batının ihtiyaç duyduğu başta petrol ve gaz gibi enerji kaynaklarının üzerinde oturan Müslümanlar Batı bloğu için bir çeşit bağımlılık doğurmakta ve bunun teminat altında tutulması gerekmektedir. Ayrıca petrol bağımlılığı olan Çin, Japonya ve Almanya gibi ülkeler ile petrol ihraç eden ülkeler üzerinde petrol üzerinden politikalar geliştirmek ve özellikle ABD Dolarının uluslararası para tekeli korumak da ABD'nin küresel enerji politikalarının temelini oluşturmaktadır. Harita 1'de tespit edilmiş petrol ve doğalgaz rezervlerinin dünyadaki dağılımı görülmektedir. ABD ve Avrupa ülkelerinin enerji ihtiyacı ile enerji kaynaklarının haritadaki yeri incelenirse ileri sürülen politikaların, paravan olarak kullanılan demokrasi, hak, hukuk gibi kavramların arkasındaki gerçek niyet çok daha iyi anlaşılacaktır. O ise yalın bir cümle ile ABD ve batı enerji kaynakları sebebiyle İslâm coğrafyasına bağımlılık hissetmekte ve güç elindeyken bunu bir şekilde halletmeye çalışmaktadır.

Harita-1: Tespit Edilmiş Petrol (A) ve Doğalgaz (B) Rezervlerinin Dünyadaki Dağılımı

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy June 2011bp.com/statisticalreview.

Harita 1’deki durum bugün de geçerliliğini korumakta olup enerji kaynaklarının bir ucunda Arap coğrafyası, diğer ucunda ise Türk coğrafyası bulunmaktadır. Bu arada İslâm dünyası büyük oranda otoriter ve totaliter rejimlerin sultanı altındadır, siyasi bir birlik oluşturamamışlardır ve İslâm İşbirliği Teşkilatı henüz ortak bir siyaset belirleyecek güce erişmemiştir. ABD liderliğindeki küresel güç koalisyonu enerji kaynaklarını kontrol altına almak için doğrudan saldırıya geçmek yerine “demokrasi” başlığı altında yeni bir doktrin ortaya koymuştur. Fikrin özünde Arap dünyasının demokratikleştirilmesini ifade eden ve daha sonra kapsamı İslâm dünyası sınırlarını içine alacak şekilde genişletilen Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) kavramıdır. Fosil kaynakların enerjideki temel belirleyici rolü devam ettiği için bu kaynakları kontrolde ortaya çıkan her fırsat değerlendirilmiş, yeni stratejiler geliştirilmiştir. Mesela 2001 yılında ABD’deki ikiz kulelere yapılan saldırılar terörizmle savaş ve tehdidi kaynağında önleme gibi istenildiği şekilde yorumlanabilecek stratejiler için kullanılmıştır. Bu kapsamda BOP da özelden Arap dünyası, genelde İslâm dünyasının güya demokratikleştirilmesi için elverişli bir araç olarak görülmüş, dönemin ABD Başkanı Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice tarafından, Fas’tan Çin sınırına kadar 22 ülkenin siyasi ve ekonomik coğrafyasının değiştirilmesi hedefi olarak tarif edilmiştir (Bağcı, 2006; 21).

Nitekim BOP, Fas’tan başlayıp Türkiye dâhil Endonezya’ya kadar tüm İslam coğrafyasını içine alacak şekilde genişletilmiş ve ona göre de adı Genişletilmiş Ortadoğu Projesi (GOP) olmuştur. Bu proje 2004 yılında ABD’de yapılan G8 zirvesinde “Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi” olarak adlandırılmıştır (Bağcı, 2006; 21). Aldığı yoğun eleştiriler yüzünden aleniliği perdelenen “Büyük Orta Doğu Projesi” veya daha sonraki ifadesi ile “Genişletilmiş Büyük Orta Doğu Projesi”, ABD tarafından hazırlanan ve özellikle de İslâm Dünyası üzerindeki hâkimiyet ve denetimini devam ettirmeye yönelik bir proje olduğu

âşikârdır. Ancak bu proje zahirde “Büyük Ortadoğu” rejimleri ile halklarının uzun soluklu bir süreç kapsamında “dönüştürülmesi” için model alabilecekleri Batı tipi demokratik rejimi benimsemiş ve halkının büyük bir çoğunluğu Müslüman olan Türkiye gibi müşahhas bir örnek üzerinden yapıyordu ve Batılı ülkeler Türkiye’nin BOP’a daha fazla katkı yapması yönünde bir politikaya destek veriyorlardı (Kibaroglu, 2011: 31-32). Zaten projenin başlarında Başbakan R. Tayyip Erdoğan da BOP’un eş başkanlığını üstlenerek Arap dünyasında milli iradenin güçlendirilmesi ve demokrasi vurgusu sebebiyle desteğini ortaya koymuştu.

Diğer taraftan da Türkiye’nin “Yeni Osmanlılık” politikası güttüğü yolunda alttan alta bir propaganda ile halklarından ziyade Batılılar tarafından desteklenen İslâm Coğrafyasının “laik” otoriter liderleri evhamlandırılıyordu. Bu proje ile güya demokrasiyle tanışmamış bu ülkelere demokrasi getirilecek ve bu iş için de demokrasi ile İslâm’ı mezc etme modeli olarak Türkiye gösterilecek, böylece Türkiye’nin ileriye yönelik İslâm Dünyasındaki liderlik rolü de erkenden zayıflatılmış ve muhtemel bir rakip elenmiş olacaktı. Çünkü coğrafi olarak Fas’tan Pakistan’a; Türkiye’den Yemen’e kadar olan İslâm coğrafyasını tepki çekmemek için İslâm yerine Ortadoğu veya Genişletilmiş Ortadoğu demek örtülü niyeti değiştirmemekteydi.

Müslüman ülkelere demokrasi ihracı adı altında şekillendirilen, gerçekte bu ülkelerin enerji kaynaklarını kontrol altına almak ve pazarlarını kendi şirketlerine açmayı amaçlayan bu politikanın Türkiye’yi ilgilendiren iki temel özelliği bulunmaktadır. Birincisi İslâm Dünyasının ABD’nin kontrolü altında yeniden şekillendirilmesi, ikincisi ise Türkiye’nin model olarak ileri sürülmesi suretiyle dışarıda tutulması ve İslâm Dünyasında belirleyici bir rol oynamasının önüne geçilmesidir. Nitekim Türkiye BOP’a mesafe koymakta gecikmemiştir. Oyunun erken anlaşılması sebebiyle demokrasi kartı geri çekilmiş, terör kartı ise ileri sürülmüştür.

İslâm dünyasındaki otoriter yapıların seküler ve ilerici oldukları iddiası da aldatmacadan öte bir anlam taşımamaktadır. Graham Fuller’e göre (2005, s.152), “İronik biçimde çağdaş orta doğuda bugün gerici güçleri en iyi temsil edenler seküler otoriteryenlerdir. Çünkü modernleşme ve batılılaşma adına iktidarı ellerinde tutanlar gerçekte ilerici olmayıp kendi yerleşik siyasi iktidarlarını ve demokratik olmayan mevcut durumu her ne pahasına olursa olsun korumak için baskıcı davranışlar bunlardır. Sivil toplumu sindirip hadım edenler ve siyasi sistemde kişisel inisiyatifin gelişmesini engelleyenler onlardır. Ne yazık ki çoğu kez bu otoriteryen modernizm ve sahte batılılaşma numarası ‘gerici İslâmcılık’ tehdidiyle karşılaştırılınca pek çok batılı politikacının aklını çelmektedir.” Burada batılı politikacıların akıllarının çelinmesinden ziyade hesaplı bir işbirliğinden söz edilmesi daha isabetli olacaktır.

4. Arap Baharı Ve Demokrasi Dalgası

Arap Baharı olarak adlandırılan halk hareketi, Tunus'ta üniversite mezunu bir seyyar satıcının tezgâhına polisin el konulması üzerine 2010 yılı Aralık ayında bu kişinin kendini yakması üzerine başlamış ama Tunus'la sınırlı kalmayarak tüm Arap coğrafyasında domino etkisi yaparak Tunus, Libya ve Mısır'da siyasi iktidarların devrilmesine yol açmıştır. Arap Baharı sürecinde rolü olan, etkileyen veya etkilenen ülkeler farklılık göstermektedir. Bu hareket Arap yarımadasındaki başta Suudi Arabistan olmak üzere diğer şeyhliklerde iktidar değişikliği sağlayamazken Yemen ve Suriye'de iç savaş ve Mısır'da otoriter askeri rejimin yeniden iktidar olmasına yol açmıştır. Arap Baharı'nın barışçıl-çatışmasız bir şekilde geçiş yaptığı tek ülke ise Tunus olmuştur (Sayın, 2019: 114). 2011 Arap halk hareketleri özellikleri bakımından önceki hareketlerde öne çıkan modernleşmeci, seküler ve milliyetçi temalardan farklı olarak insan hakları, demokrasi, çoğulculuk ve katılımcılık gibi talepler taşımakta, diğer yandan da bastırılan İslami düşünce daha bir görünür olmaktadır (Şahin, 2011:89).

Üzerinden 10 yıl geçtikten sonra dönüp bakıldığında Arap Baharı olarak adlandırılan halk hareketinin Sovyetlerin dağılma süreci ile Doğu Avrupa'da yaşanan demokratik dönüşüme benzediği, ancak onlardan farklı olarak ABD ve Avrupa Birliği siyasetinin Arap Baharını başlangıçta destekleyen tavırlarından daha sonra vaz geçerek İslam coğrafyasındaki otoriter yönetimlerin yerini alacak demokratik rejimlerin kendi kontrolleri altından çıkacağı endişesi ile karşısında durdukları bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple Doğu Avrupa ve Balkanlar demokratik bir dönüşüm yaşayabilmişken Arap ülkeleri eski diktatörlükleri aratacak bir karmaşanın içine itilmiştir.

Türkiye, Arap Baharı sürecinde halk hareketlerinin demokrasi taleplerini destekleme noktasında ABD ve AB ile ortak bir noktada iken, bu ülkelerin Arap Baharının getireceği demokratik yönetimlerin kendi menfaatlerine sekte vuracağı düşüncesi ile karşı tavır almaları sebebiyle adeta "ofsayta" düşürülmüştür. Bunun en açık örneği Suriye'de yaşanmıştır. Türkiye'nin Suriye'de yalnızlaştırılması, ABD ve AB'nin Arap Baharındaki gerçek politikalarının Türkiye dâhil İslâm dünyasını hegemonyaları altına almak olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Ayrıca ABD ve Rusya'nın Suriye politikalarında Türkiye'yi zayıflatma noktasındaki işbirlikleri, PKK, PYD, IŞİD vb. terör örgütlerini taşeron olarak kullanmaları, Türkiye'yi Suriyeleştirme, PKK'yı kullanarak isyan çıkarma, gezi hâdisesi ve nihayet 15 Temmuz 2016 yılında askeri bir darbe ile siyasi iktidarı yıkma teşebbüsleri daha bir anlaşılır olmuştur.

Anlaşılır olan diğer bir husus ise devlet dışı aktörler olarak ifade edilen taşeron örgütlerin küresel güçler tarafından bu coğrafyada daha bir etkili kullanıldığı, halkına karşı küresel güçlerle işbirliği yapan devletlerin de kolektif bilincin dönüştürücü etkisi karşısında otoriter maharetlerini sergilediklerinin fark edilmesidir (Aras, 2014: 42). ABD liderliğindeki Batı ittifakı ağırlıklı olarak İslâm coğrafyasında sun'î ihtilaflar üreterek kargaşa ve kaos ortamı oluşturmaktadır. Osmanlı döneminde Sünnî İslam ana gövdeyi teşkil edip, Şiiilik ve radikal Selefilik birer uç hareket olarak kalmışken, Osmanlıdan sonra bu iki zıt aşırı uç adeta iki ana kutup gibi takviye edilerek çarpıştırılmış, selefi Vahhabi Suudiler ile Bâtınî ve Şiiilerin hâmisî İran'a operasyon alanı açılmıştır. Oluşturulan kargaşa ortamında El Kaide'den IŞİD'e, Boko Haram'dan Eş Şebab'a, Hizbullah'tan Haşdi Şâbi'ye kadar düzinelerce mezhep temelli ve küresel güçlerin kullanımına elverişli terör grupları teşkil edilerek çarpıştırılmaktadır. Ortaya çıkan iç harplerden kaçanlar da ayrı bir problem kaynağına dönüşmektedir. Mesela Afganistan, Irak, Suriye başta olmak üzere tüm iç savaşlardan kaçanlar için Türkiye ağır bir sığınmacı deposuna dönüşmüş durumdadır. BM Cenevre Sözleşmesi⁵'ne göre mültecileri kabul mecburiyeti olan Avrupa, hiçbir uluslararası sözleşme ve hukuka riayet etmemekte ve mülteci yükünü Türkiye üzerine atmak için her yolu denemektedir. Batı değerleri ve Batılı söylemler dünya gerçeklerine cevap vermede uzunca bir süredir zorlanmaktadır. Son dönemde Türkiye, gerek yakın havzasında gerekse dünyanın daha uzak bölgelerinde var olan sorunlara yönelik yeni söylemler üreten, mevcut düzenin daha önce pek de sorgulanmayan unsur ve boyutlarını sorgulayan bir ülke olarak yeni sorumluluklar üstlenmek durumundadır (Özcan, 2012; 61).

Sonuç olarak sömürülen, kaynakları yağmalanan, iç savaşlarla perişan edilen, daha sonra sulh için barış masaları kuran emperyalistlere karşı İslâm dünyasının harekete geçmekten başka çaresi bulunmamaktadır. Bunun için de Türk, Arap ve Acem'in asgari müşterekler üzerinden bir araya gelmesine ihtiyaç vardır.

5. Tarihi Mecburiyetler Ve Bütünleşme

21. Yüzyıl dünya siyaseti artık 2. Dünya Harbi sonrasında kurulan güç dengeleriyle şekillenmemektedir. İki kutuplu dünya yerini çok kutuplu ve çok aktörlü bir dünyaya bırakmaktadır. Ortaya başta Çin, Almanya ve Japonya olmak üzere yeni güçler çıkmıştır. Bu

⁵ Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin esas düzenleme ise BM Genel Kurulunda 1950 tarihinde kabul edilerek 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanan Cenevre Sözleşmesidir.⁵ 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1/A maddesi 2. Fıkrasında "ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs" olarak tanımlanmıştır (BM, 2017).

yeni durumda ABD ve AB asgari müştereklerde de olsa ortak politikalar geliştirebilmektedir. Rusya ve Çin, içlerine Hindistan gibi yükselen bir devri de alarak Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nda güç terakümü yapmaktadır. Türkiye ise artık ona buna yamanmaktan yorulmuştur. Tarih adeta soğuk savaşın buzullarının erimesiyle, birden bire Türkiye'nin karşısına dikilivermiştir. Bu ani şoka Türkiye ne kadar direnmek isterse istesin, Türk siyasi düşüncesi peşini bırakmayan mazisiyle, milli hâfızasından silinmek istenen kendi tarihiyle beraber olmaya mecburdur. Köklere doğru hareket diye de tanımlanabilecek olan bu zihni eylem Türkiye'yi kaçınılmaz olarak İslâm'la buluşturmaktadır (Çandar, 1995; 282-283).

Türkiye'nin yöneldiği Batı, güvenlikle ilgili politikalarında Türkiye'yi ileri sürmesi, AB'ye üyelik müracaatını ise gümrük birliği şeklinde özel bir uygulama ile "En büyük tavizi alıp, en az ödemeyi yapmak" şeklinde formüle edilebilecek bir şekilde sokması ve Türkiye'yi ne kabul, ne ret şeklinde uzun bir beklemede bağlamaya çalışması, Lozan'da din temelli olarak tanımlanan azınlık kavramını Türkiye'nin AB'ye entegrasyon sürecinde etnik temelde yeniden tanımlaması (Davutoğlu, 2002; 515) ve son zamanlarda Fransa ve Almanya'nın AB kapısını Türkiye'ye sıkı sıkıya kapamaya çalışması Türkiye'yi mecburi olarak yeniden düşünmeye ve geleceğini bulacağı yeri tayin etmeye itmiştir. İşte bu süreçte Arap dünyası başta olmak üzere İslâm ülkeleri ile daha yakın ilişkiler kurulması tarihi bir mecburiyet olarak ortaya çıkmaktadır. Bu mecburiyetin önünde birisi nispeten kolay ama diğeri daha zor iki engel bulunmaktadır. Kolay olanı Arap âlemindeki halklarla bütünleşmedir. Bu hususta hem Türk halkı hem de Arap halklarında bir direnç ve engel yoktur. Ancak devletler, rejimler ve devleti idare edenler noktasında çok ciddi dirençler bulunmaktadır. Bu engellerin siyasetle, uygulanacak kamu politikalarıyla, ticaretle, sivil toplum ve akademik ilişkiler gibi çeşitlendirilmiş işbirlikleri yoluyla ve sabırla aşılmasına ihtiyaç vardır.

Sonuç

Fransız ihtilâliyle yaygınlaşan milliyetçilik akımı önce gayri Müslimlerin, daha sonra da diğeri Müslüman milletlerin Osmanlı'dan ayrılmasını netice vermiştir. Ayrılan Hıristiyan azınlıklara devlet olma hakkı bahşedilirken Müslümanlar Batılı ülkelerin sömürgeci haline getirilerek tuzağa düşürülmüştür. Osmanlı Devleti'nin dağılmasıyla dünya siyasetinde İslâm ülkeleri temsilsiz ve savunmasız kalmıştır.

Osmanlı Devleti'nin vârisi olan Türkiye ise reddi miras ederek devleti Batılı formatta kurgulamaya ve İslâm dünyasına arkasını dönmeye başlamış fakat bu tutum bağımsız politika takip etme gücüne sahip olmayan Türkiye'yi soğuk savaş ortamının mecburiyetleri ile birlikte

iki emperyal güçten birini tercih etmeye yöneltmiştir. Türkiye’de tercihini tehditçi SSCB’ye karşı ABD ve Batıdan yana kullanmıştır. Ancak bu tercihin bedeli, Batı nezdinde sıcak bir kabul olarak değil, ancak güvenlik için bir ön karakol şeklinde olabilmıştır.

Soğuk savaş sonrasında ise SSCB’nin dağılması ile ortaya çıkan eski demir perde ülkeleri birer birer AB’ye üye yapılırken, Türkiye kontrollü bir şekilde AB yörüngesinde dönen kimliksiz bir uyduya dönüştürülmek istenilmiştir. Hatta bir dönem SSCB’nin vârisi olan Rusya Federasyonu NATO toplantılarına gözlem üye olarak davet bile edilmiştir. Komünist tehdidin yerine de önce belli belirsiz ifadelerle terör kavramı konulmuş, daha sonra İslâm’ın başına fundamentalist, cihadist ve nihayet terörist sıfatları eklenerek Müslümanlar yeni tehdit kaynağı olarak hedefe oturtulmuştur. Bununla da yetinilmeyerek İslâm ülkelerini bölmek, parçalamak ve birbirine düşman etmek için politikalar geliştirilmiş, hatta İran-İrak savaşı ve Afganistan, Suriye, Yemen ve Libya örneklerinde olduğu gibi kısmen başarılı da olunmuştur. Ancak bilgi çağının aydınlığı ve küreselleşmenin mecburiyetleri Batının İslâm dünyasını kendi içinde ihtilaf halinde tutma ve sömürüyü derinleştirme plânını açığa çıkarmıştır. İslâm dünyasının iki temel rüknünden biri olan Türkiye 2000’li yıllarını kendi tarihi köklerini yeniden keşfetmek ve sahip çıkmak için harcarken, Araplar ise küresel uyandırıcıların ikaz ve işgalleri ile uyanışa geçmiştir. Ancak halklar nezdinde nispeten kolay olan bu ittifakın yöneticiler cânibinde kolay olmadığı görülmektedir. Zira İslâm dünyasında bazı ülke liderleri kendi halklarından ziyade küresel güçlerin desteğiyle o makamlarda oturmaktadır. Her şeye rağmen tarih, filmin şeridini koptuğu yerden düğümlemeye ve Türk-Arap kardeşliği ve birliğinin yollarını yeniden açmaya başlamıştır. İslâm dünyası bir asır önce kovulduğu dünya siyaset sahnesine müttefik bir küresel güç olarak tekrar dönecektir.

Kaynakça

Akgönenç, M. O. (1996). Türkiye'nin Güvenlik ve Dış Politika Algılamaları Çerçevesinde Doğu ve Güney Komşuları İle İlişkileri, *Bilig*, Sayı-2/ Yaz.

Aksar, Y. (2012). BM Palmer (Mavi Marmara) Raporu ve Uluslararası Hukuk, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 33, s. 23-40.

Altunışık, M. B. (2010). *Arap Dünyasında Türkiye Algısı*, İstanbul; TESEV Yayınları.

Aras, B. (2014). Arap Baharının Jeopolitiği, *Ortadoğu Analiz*, Ekim Cilt 6, Sayı 64, s. 40-42.

Asmus R, Larrabee F, Lesser İ. (1996). Akdeniz Güvenliği: Yeni Sorunlar, Yeni Görevler, *NATO Dergisi*, Ankara, Sayı, 2.

Bağcı, H. (2006). Büyük Ortadoğu Projesi Ve Türkiye: AK Parti'nin Perspektifi, *Akademik Orta Doğu*, Cilt 1, Sayı 1, 2006, s. 21-37.

BM (2017). *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, Erişim: 14.08.2020. <http://www.goc.gov.tr>.

Bozkurt, G. (1998) Azınlık İmtiyazları-Kapitülasyonlardan Tek Hukuk Sistemine Geçiş, *Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi*, Cilt. 24, Sayı. 40, Erişim: 14.08.2020.

<http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=465>

BP. (2011). *Statistical Review of World Energy*, June 2011bp.com/statisticalreview, 03.03.2012. p.12-26.

Çandar, C. (1995). Türkiye, Bosna-Hersek ve Tarihle Barışmak, *Yeni Türkiye*, Yıl: 1, Sayı; 3, Mart-Nisan, s. 282-284.

Davutoğlu, A. (1995). Türk Dış politikasında Stratejik Teori yetersizliği ve Sonuçları, *Yeni Türkiye*, Yıl:1, Sayı;3, Mart-Nisan, ss. 497-501.

Davutoğlu, A. (2002). *Stratejik Derinlik, Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, Küre Yayınları, İstanbul.

Dursun, D. (2001). *İslâm Konferansı Teşkilâtı*, TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 23, s. 49-53.

Erol, M. S. ve Ozan, E. (2011). Türk Dış Politikasında Süreklilik Unsuru Olarak Siyasal Rejim, *Akademik Bakış*, Cilt 4, Sayı: 8.

Fuller, G. E. (2005). *Siyasal İslâm'ın Geleceği* (The future of Political İslâm) Çev: Mustafa Acar, Timaş Yayınları, İstanbul.

İhsanoğlu, E. (1995). Türkiye ve İslâm Konferansı Teşkilatı, *Yeni Türkiye*, Yıl:1, Sayı:3, Mart-Nisan, s. 388-412.

İnce, E. (2017). Suriye'de Baas Rejiminin Kuruluşu Ve Türkiye, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, Cilt 1, Sayı,1 s. 261-280.

İslam İşbirliği Teşkilatı, Erişim: 16.08.2020. https://www.oic-oci.org/upload/documents/charter/en/oic_charter_2018_en.pdf.

Kibaroglu, M. (2011). Arap Baharı ve Türkiye, *Adam Akademi*, Sayı 2, s. 26-36.

Ortaylı, İ. (2016). *Osmanlı Barışı*, 9. Baskı, Timaş Yayınları.

Özcan A. B. (2012). 21. Yüzyıl Türk Diplomasisi Üzerine Bir Değerlendirme, *Ortadoğu Analiz*, Şubat 2012 - Cilt: 4 - Sayı: 38.

Özcan, G. (2005). Türkiye–İsrail İlişkilerinde Dönüşüm: Güvenliğin Ötesi, *TESEV, Dış Politika Programı Dış Politika Analiz Serisi 1*. Erişim: 15.08.2020. <http://www.fes-tuerkei.org/media/pdf/Publikationen%20Archiv/Ortak%20Yay%C4%B1nlar/2005/2005%20Turkiye%C4%B0srail%20%C4%B0li%C5%9Fkilerinde%20D%C3%B6nüşüm%20Güvenliğin%20Ötesi.pdf>

Özer, A. (2007). 11 Eylül, Bölünen Dünya, Huntington ve Çatışma, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* Cilt: 4 Sayı: 2, Erişim: 15.08.2020. <http://www.insanbilimleri.com>.

Sayın, Y. (2019). Arap Baharı ve Tunus'un Yasemin Devrimi'ni Yeniden Anlamak, *International Journal of Politics and Security*, Cilt 1, Sayı 2, s. 104-121.

Şahin, M. (2011). 1950-1960 Arap Devrimleri ve 2011 Arap Baharı: Benzerlikler ve Farklılıklar, *Mülkiye*, Cilt 35, Sayı 272, s. 81-92.

Togan, Z. V. (1981). Tarihte Usûl, 3. Baskı, Enderun Kitabevi.

Yağbasan, M. ve Günek, A. (2010). Arap Medyasında Türkiye'nin Değişen Siyasal Algısı, *Yeditepe Üniversitesi Global Media Journal*, Turkish Edition, Bahar 2010, İstanbul: Erişim: 16.08.2020. <http://onlineassociate.net/pdf/medyasinda/>